

Posudek oponenta bakalářské práce

Lucie Korecká:

*Jazyk norských balad ve sbírce M.B. Landstada:
nářeční a staroseverské rysy*
ÚGS FFUK 2012

A) Téma

Tématem práce je jazyk norských balad zapsaných Magnusem Brostrupem Landstadem a roku 1853 vydaných tiskem ve sbírce *Norske Folkeviser*. Severské balady staví moderní bádání před mnohé problémy, na čemž má hlavní podíl skutečnost, že počátky jejich vzniku lze klást již do druhé poloviny 13. století, jejich zápisy však pochází až z dob podstatně pozdějších. Odhlédneme-li od několika málo fragmentů v ságách a jiných rukopisech z doby skandinávského středověku, představují první dochovaná zachycení balad až rukopisné a tištěné sbírky 16. a 17. století, a poté folkloristické zápisy povětšinou z 19. století. Konkrétně v Norsku přitom navíc sbírky z 16. a 17. století chybí. Folkloristické záznamy z 19. století zde tedy představují první zachycení dlouhé ústní tradice a je zajímavou otázkou, jaké stopy staletí ústního tradování zanechala v dochovaných textech balad.

Tato otázka má ovšem ještě druhou stránku: první folkloristická vydání balad - jejichž typickým zástupcem je třeba právě Landstadova sbírka - vznikala v kontextu, který byl dosti odlišný od dnešních vědeckých nároků. Na rozdíl od dnešních badatelů, vybavených teoriemi orálního přenosu a ucelenými metodami zápisu přednášených textů, byli sběratelé Landstadovy generace pionýry, kteří si cíle a metody svých sběratelských počínů ujasňovali často až v průběhu práce. Jejich výsledky tak byly často podloženy preexistujícími představami o stáří a historii tradování balad. Tyto výsledky se však druhotně samy staly podkladem pro další výzkumy stáří a tradice balad přičemž nezřídka docházelo k argumentaci kruhem: přesvědčení o stáří balad vedlo k "archaizaci" v průběhu jejich vydávání, tyto badateli doplněné archaické rysy pak ale byly znovu užívány jako argumenty pro stáří balad.

Předkládaná práce se tak přirozeně rozpadá do dvou úloh. První z nich je analýza archaických a dialektických jevů v Landstadem zaznamenaných textech balad. Druhou pak kritické zhodnocení Landstadovy práce s těmito texty a jeho edičních zásad.

B) Obsahová stránka práce

Po krátkém vymezení tématu a nastínění problému (1) autorka ze synchronní i diachronní perspektivy popisuje dialekty, v nichž se dochovaly Landstadem shromážděné balady (2-3). V následující části pak obecně analyzuje morfologické a lexikologické

fenomény, které lze nalézt v baladách Landstadovy sbírky a klasifikuje je dle výsledků předchozích analýz (4). Dalším bodem je srovnání Landstadovy metody přepisu a edice textů balad s metodami ostatních badatelů, z nichž je nejvíc pozornosti věnováno Buggeho edici *Gamle norske folkeviser* z roku 1858 (5). Poslední částí je pak podrobná analýza vybraných částí balad z Landstadovy sbírky a to jak v jejich tištěné podobě, tak v původní rukopisné podobě Landstadových záznamů (6). Závěr (7) shrnuje hlavní výsledky práce, po něm následují přílohy, shrnující mj. základy staroseverské flexe a jejího pozdějšího vývoje.

Analytické části práce se vyznačují stručností, jasností a přehledností a lze jim vytknout jen máloco. Místy by snad bylo žádoucí přistoupit blíže k textům a namísto pouhého tvrzení, že kupř. konkrétní morfologický jev lze v textu balad nalézt ve více formách, se pokusit i o zdůvodnění těchto forem v konkrétní syntaktické či sémantické struktuře. Takovou analýzu sice občas nalézáme, např. na s. 57, kde autorka na konkrétním příkladu ukazuje, že formy *bróðer* a *brór* (resp. *brodir* a *bror*), ač různého stáří, mohou figurovat v jednom a témž textu díky svým metricky odlišným kvalitám. V řadě dalších případů však podobně konkrétní přístup postrádáme.

Selektivněji a konkrétněji by bylo možno přistoupit i k různým rovinám textů balad. Na několika místech autorka konstatuje zachování archaických slov či morfologických forem v "pevných slovních spojeních". Podložení tohoto tvrzení (třeba výčtem míst, na nichž se spojení nachází) ovšem chybí. "Pevnost" slovního spojení navíc může nabývat různého stupně a bylo by zajímavé se ptát, nakolik tento stupeň koresponduje se silou zachovat archaické formy. Pěkný příklad nacházíme na s. 43-4, kde autorka ukazuje, jak byl staroseverský pojem *forlög* zachován v místech, kde už recitující velmi pravděpodobně neznali jeho přesný význam. Právě na tomto místě by bylo žádoucí poznamenat, že fráze *kan eingin fraa sin follaugo fly* je zřejmě pozdní podobou staroseverského přísloví 'Ztěžka lze uprchnout před osudem' (*óhægt mun forlugin at flýja*: právě příslovečné užití (spojené s aliterací *forlög - flýja*) zde zřejmě uchovalo silně archaický jev.¹

Tato problematická místa jsou ovšem jenom zlomkem v množství zručně provedených analýz, které poměrně jasně mapují to, co je hlavním tématem práce: výskyt archaických a dialektických tvarů v Landstadem sebraných baladách a hlavní ediční tendence této sbírky.

Oproti početným a precizním analýzám je v práci bohužel věnováno podstatně méně prostoru syntéze. Příkladem jsou hodnocení rozložení archaických a dialektických forem v různých typech balad, která jsou roztroušena v celé kapitole 6. V následujícím shrnutí sice autorka podotýká (s. 60-1), že by bylo možno konkrétním skupinám balad přiřadit jisté obecné tendence v užívání archaických a dialektických prvků, shrnutí těchto

1. Viz Finnur Jónsson, Oldislandske ordsprog og talemåder; in: *Arkiv för nordisk filologi* 30 (1914), s. 85, kde se odkazuje i na výskyt v citované baladě.

tendencí však hledáme marně. Což je škoda, protože výsledky nemalého množství práce, která je v jednotlivých analýzách skryta, se tak rozplývají v řadě dílčích pozorování a nedospějí k přehlednému a uchopitelnému závěru.

Obdobným příkladem je otázka Landstadovy ediční filosofie, která zdůrazňovala archaické jazykové prvky balad (často i za cenu jejich druhotného doplnění do textů) a přistoupila k široké normalizaci jejich dochovaného znění. Autorka přesvědčivě dokládá Landstadovy pracovní metody a zmiňuje kritiku, kterou si vysloužily, celkový závěr však hledáme marně: Máme tedy chápat Landstadovu sbírku jako dokument své doby, užitečný tak maximálně k dokreslení romantické folkloristiky? Nebo má Landstadem shromážděný materiál (či jím užití pracovní metody) i dnes svou vědeckou hodnotu?

To zčásti souvisí i s faktem, že je relativně málo pozornosti věnováno teoretickému zkoumání zápisu a edice orální poesie. Ty přitom byly ve Skandinávii - zejména souvislosti s edicemi *Starší Eddy* - vědeckým tématem už před publikací Lordova *The Singer of the Tales* (1960) a počátkem vlastních diskusí o orální literatuře. Mj. Foleyho teorie "orálně derivovaných textů" (*oral-derived texts*) a spory o vymezení "orální" a "memorované poezie" (*oral poetry, memorized poetry*) by měly jistě co říci k otázce normalizace zápisu ústně tradovaných děl.²

Je jasné, že od formátu bakalářské práce nelze očekávat definitivní stanovisko k těmto problémům, které svým významem daleko překračují problém sběru norských balad v 19. století. Alespoň zmínku o jejich existenci a o způsobu, jakým mohou ovlivnit naše kritické hodnocení edičních počínů minulých století, bychom však mohli očekávat.

C) Formální stránka práce

Po formální stránce nelze práci vytknout prakticky nic. Zcela minimálně se vyskytují překlepy a chyby (jazykovou stránku textu nejsem schopn hodnotit), mj. *mellomnosk* (s. 31), *kasusmrke* (s. 40) a *Hřire* (s. 56). Perfektní je obvykle i ortografie staroseverských, staronorských a středonorských znaků. Nejasné zůstává, proč autorka u staroseverských termínů kolísá mezi novějším a starším způsobem zápisu hlásek *œ - ø* (*dóma, fótr, móta, fóra* místo *dœma, fœtr, mœta, fœra* vs. *brœðr, bændr*) a *ø - ö* (*öðrum, veröld, forlög* místo *øðrum, verøld, forløg* vs. *øllum mønnum*).³ Vzhledem k délce pojednávaného časového období a množství užitých ortografických norem jsou to ovšem minoritní nedostatky.

D) Celkové hodnocení

2. Je totiž zřejmé, že otázka jednoduše nezní, zda normalizovat či ne. I Bugge, jehož kritika Landstadovy normalizační metody je v práci citována (s. 47), sám pilně normalizoval, jak nás poučí už letmý pohled do jeho edice *Starší Eddy (Norræn fornkvæði, Christiania: P.T.Malling 1867)*. Za druhé je jasné, že zejména v případě existence velkého množství orálních variant, je jejich sjednocení do kritické edice (a tedy i normalizace) absolutní nutností.

3. Viz s. 23, 37, 40, 26, 32, 10.2.2, 21, 26; 32, 35, 43, 22.

Práce jasně formuluje svůj cíl, precizně analyzuje shromážděný materiál a jasně formuluje dosažené závěry. Šíře tématu, množství analyzovaného materiálu a přehlednost jeho zpracování překračuje normy obvyklé u bakalářských prací. Formální nedostatky se v práci prakticky nevyskytují, a proto ji navrhuji přijmout a hodnotit jako výbornou.

PhDr. Jiří Starý, Ph.D.
Ústav germánských studií FF UK